

Ian McEwan

Ceea ce putem ști

Traducere din limba engleză
și note de Dan Croitoru

POLIROM
2026

În cazul ăsta era un truc, impresionant, probabil legitim. Poetul purta o mască nemaipomenită. Aparenta lui competență se zămislea din dezinvoltură și din simțul ritmului, inserată delicat în cadrul versurilor cu mare grijă și grație melodică. Exista și o figură de tip Dumnezeu al Naturii chitit pe distrugere, de un simbolism stângaci, dar altfel versurile erau de o seducătoare complicitate. Însă Tony nu putea scăpa de un gând meschin. Era ceva necinstit, o făcătură. Francis nu nutrea niciun fel de iubire pentru lucrurile pe care poemul său părea să le iubească. Sau era oare acesta un aspect al distrugerii devastatoare care părea să se infiltreze în poem? Profesorul știa toate florile din primele cinci sonete și n-ar fi putut în veci să le evoce atât de viu. I-ar fi fost mai ușor să desconsidere poezia dacă ar fi existat vreo urmă de răceală în prefăcătorii lui Blundy, dar era afectuos de intrinsecă materialului viu. Ar fi fost mai bine să nu-l cunoască personal pe poet. Precum norii care acoperă luna plină, meditațiile lui Tony au obscurizat sonetele de la șase la paisprezece. L-a ascultat pe cel de-al cincisprezecelea, dar n-a fost impresionat. La final, a rămas cufundat în tăcere asemenea celorlalți. Poemul era desăvârșit, n-avea nici cea mai mică îndoială, dar nu putea îndepărta urma unui sentiment neplăcut pe care, în clipa în care s-au pornit aplauzele, l-a identificat drept dispreț. A aplaudat cu atât mai puternic.

Imediat ce fratele ei a început să citească și momentul social a fost temporar suspendat, Jane Kitchener s-a lăsat pradă muștrărilor de conștiință, agravate de ranchiuna tipică dintre frați. Și-așa îi fusese destul de greu s-o vadă pe Mary scăpând bolul de salată pe care îl făcuse pentru Francis și Vivien, dar se rușina mai cu seamă de înjurătura pe care o proferase cu voce tare. Știa că în acest mediu vag boem nimănui nu-i prea păsa, dar *ei* îi păsa, și credea că și fratelui ei.

Dar Jane avea motive mai serioase să-i fie rușine. Ea și fratele ei avuseseră parte de o educație strictă după standardele vremii. Părinții ei erau anglo-catolici practicanți. Francis, cu doi ani mai mare ca ea, lăsase în urmă orele irosite ale școlii de duminică și lecțiile suplimentare de studiu al Bibliei mult

mai ușor decât Jane. În adolescență, întorsese spatele tuturor convingerilor religioase ale părinților ei, dar către anii din urmă ai vârstei mijlocii acceptase că trecutul își exercitase influența asupra ei și nu putea să facă nimic în privința asta. Așa era ea. Nu credea în Dumnezeu, dar nu suporta să citească ceva scris de un ateu sau să-l asculte, iar expresiile vulgare o făceau să se rușineze.

Jane a intrat în labirintul bătătorit al afecțiunii și ranchiunei față de fratele ei, unul din care nu putea scăpa niciodată. Bolul azuriu pe care-l făcuse pentru el fusese una dintre cele mai bune creații ale ei. Lucea. Ușoara lipsă de simetrie era farmecul lui, amprenta umană. Când i l-a oferit înainte de nuntă, n-a dat semn că ar fi băgat de seamă asta. Copilăria petrecută împreună fusese viciată de dezechilibru. Jane îl ajutase în toate cele care îl interesau – participa la construirea „taberelor” lui, aduna pietre pentru mașina lui de polizat asurzitoare, se prefăcea supporteră înflăcărată a echipei lui de fotbal preferate. În schimb, nimic din ce-i plăcea ei – muzica, alergatul, modelarea în lut, sculptura în lemn – nu-l implica pe el. Francis nu *vedea* ce făcea ea, sau ce făcea cu și pentru el. Până și cărțile, care erau odată pasiunea ei, i le acaparase în viața de adult. Pur și simplu i le furase.

Faptul că ea se bucura de talentul și de succesul lui era o continuare a modelului din copilărie. El nu venise niciodată în vizită la ea la atelier, nu o întreba niciodată despre munca ei, nu citise articolul dedicat expoziției ei dintr-un ziar local, pe care chiar ea i-l trimisese. Când venea la cină, era ca să vorbească cu Harry despre propria operă. O enerva să fie prezentată în lume drept sora lui Francis Blundy. Iar acum se aștepta de la ea să asculte cuprinsă de venerație cea mai recentă producție a lui și să ia parte la adulația generală. Acesta era aranjamentul altruist bătut în cuie de când avea cinci ani.

Jane se cunoștea bine. Ranchiunile ei ieșeau la iveală pentru că n-avea de ales – își iubea fratele și tânjea ca el s-o iubească la rândul lui. Îi vorbise lui Harry despre ce simțea. Acesta se

prefăcuse că nu înțelege. „Păi, spune-i ce simți și gata.“ Dar și el îl idolatriza pe Francis și-i purta pică în egală măsură.

Așezată la masă, Jane și-a concentrat iarăși atenția la lectură. În mod inexplicabil, un bătrân stătea întins cu fața în jos în iarba udă și deasă de la poalele unei cascade sau era oare un șir de trepte de piatră? Jane era decisă să-și pună în practică propria formă de răzvrătire. Într-un târziu, poemul s-a terminat. În timpul tăcerii care se așternuse era hotărâtă să nu spună nimic. Când Harry a propus un toast în cinstea lui Francis, și-a ridicat paharul la buze, dar nu a băut.

Francis era la primul sonet și John Bale se gândea iarăși la șarpe și la cât de tușat fusese când cuplul acela în vârstă îl adusese la cabinet la sfârșitul unei zile de lucru. Știa că e un șarpe de casă și nu le era frică să pună mâna pe el. Dar când femeia a dat să-l scoată din cutia de carton, John și-a pus mâna peste mâna ei ca s-o oprească. Era o leziune la coloană. Era periculos să miște bolnavul. Deși animalul era conștient, și-a zis că o să moară și că ar face bine să aștepte ca bătrâneii să plece înainte să-l eutanaseze. Dar, luându-și la revedere, cei doi au promis că o să revină a doua zi ca să vadă cum se simte șarpele lor. O asemenea încredere în el avea darul de a-l emoționa. A decupat lateralele cutiei – nu-și permitea încă să angajeze un asistent – și a dus șarpele pe tăvița lui de carton în sala de operație. Era un șarpe de casă mare și dungat, lung de peste un metru, probabil o femelă. Sub luminile din sala de operație se vedeau bine gulerul distinct negru cu galben și dungile negre de pe laturi. Ochii ei negri tiviți cu portocaliu păreau să fie fixați asupra lui când a examinat-o pentru prima oară. Leziunile erau în două locuri, ambele, din fericire, spre coadă, și nu la fel de grave cum păreau inițial. O bicicletă, nu o mașină. Șerpii au o capacitate impresionantă de regenerare axonală și de neurogeneză grație unor celule speciale prezente în coloana vertebrală. Sistemul imunitar va declanșa procesul. John a administrat un anesteziec și un sedativ, l-a sunat pe Tony să-i spună că ajunge mai târziu acasă, s-a spălat și s-a apucat

să lucreze cu un ciment special, reparând ceea ce putea din oasele rupte, ușoare ca o pană ale vertebrelor, după care a suturat rănilor.

A muncit două ore, pradă unei pasiuni care-i era bine-cunoscută, când salvarea unui anumit animal reprezenta un substitut a tot ceea ce era important în viața lui: să se lupte pentru supraviețuirea cabinetului, să-și păstreze relația amoroasă cu Tony – cel mai bun lucru care i se întâmplase vreodată –, și să facă tot ce-i stătea în putere pentru fratele lui mai mic, care suferea de scleroză multiplă. Cele trei elemente ale existenței sale erau grefate acum pe corpul unui șarpe, prin urmare animalului trebuia să i se redea sănătatea deplină. Îi dădea un imbold tipul acesta de gândire metaforică – și adesea funcționa. Perechea, Sam și Jackie Bryant, a venit a doua zi să vadă care era starea pacientei și apoi o săptămână mai târziu ca s-o ia acasă într-un acvariu căptușit cu iarbă și să aibă grijă de ea în perioada de convalescență. John a scris instrucțiunile în privința regimului etc. O să fie suficiente niște râme. După o lună s-au întors și, cu toții, veterinarul și clienții, la sfârșitul serviciului, s-au dus cu mașina în pădurea Wytham. John a ales un loc liniștit și aflat departe de potecile principale, la mică distanță de un heleșteu. Timp de zece minute șarpele a stat nemișcat, înainte să lunece lin în tufișuri. Când coada i-a dispărut în cele din urmă, cei trei au izbucnit în urale. La întoarcere s-au oprit la un pub de pe malul Tamisei, Păstrăvul, ca să sărbătorească la o bere.

În timpul băuturilor de dinaintea cinei, pe John îl deranjase când toată lumea chicotise la ideea de a face o operație chirurgicală unui șarpe. Reptilele aveau dreptul la îngrijiri medicale în aceeași măsură ca oamenii. Când poemul s-a încheiat și Francis rula și lega pergamentul, John a revenit cu gândul la perechea aceea în vârstă, Sam și Jackie. El era mecanic de locomotivă pensionat, ea, asistentă dentară pensionată. Acum făceau voluntariat o zi pe săptămână la cabinet. Hrăneau animalele internate, făceau ordine, curățenie, tundeau iarba și pliveau răsadurile din grădina din față. Și el, și ei manifestaseră

o mare grijă față de ceva, și asta îi legase. Era o învățătură de tras de aici. Dacă reușea să-ți pese de o creatură rănită într-atât de îndepărtată din punct de vedere biologic de tine cum e un șarpe, atunci alte chestiuni omenești mai familiare se vor aranja de la sine. Tresărind la auzul unui zgomot, John s-a alăturat aplauzelor.

În timp ce Francis ajungea la capătul celui de-al treilea sonet al său, Mary Sheldrake, pe care poemul o entuziasmase instantaneu, a reflectat, așa cum mai făcuse și înainte, la faptul că poezia, și nu romanul era forma indispensabilă a literaturii. Poezia, orală sau scrisă, era la fel de veche ca literatura, poate la fel de veche precum cuvântul însuși, având rădăcini în cântec, în ritmurile vieții de zi cu zi și în pulsul cardiac, în aviditatea de a reține clipa trecătoare și de a preamări dragostea. Nu făcea cu generozitate această concesie, ci dimpotrivă. Poezia, după cum s-a spus, era prima între toate. Stătuse și ea pe scenă, alături de romancierii, în diferite paneluri, și făcuse la rândul-i obișnuitele afirmații excesive în apărarea artei sale, dar poezii fuseseră cei care scriseseră cartea vieții. Romanul era spuma secolelor din urmă. Se dezvoltase pentru a satisface nevoile femeilor inteligente, din clase privilegiate, excluse de la educația formală și de la o muncă relevantă. Într-adevăr, „muncă“ era termenul folosit de Jane Austen și de altele pentru a descrie orele pe care femeile le dedicau activității neîn-cetate și inutile a brodatului, stând la taclale în tot acest timp despre vecinii lor. Și astfel, insista Mary, romanul a devenit un model de bârfă elevată. Dragoste, căsnicie, adulter, testamente contestate – ingredientele unei fascinații prietenoase față de vecini. Modernismului i-a revenit menirea de a zgudui romanul (Mary n-avea niciun respect pentru Tolstoi sau George Eliot) și de a-i oferi aspirații mai înalte și pretenții mai îndrăznețe.

Asemenea gânduri o făceau adesea pe Mary să se întoarcă împotriva ei însăși. Se tupilase, dar cât de profitabil, la umbra lungă a modernismului, navigând pe valurile stârnite de siajul puternic al Virginiei Woolf. Stilul lui Sheldrake era atât de impenetrabil de tern, încât cititorii, incluzându-i aici și pe

universitari, îl confundau cu scânteierea dură a abisului post-modern. Amăgită de receptarea ei publică, a recurs necugetat la clișee, care au fost entuziast interpretate prin prisma ironiei. Proza ei nu dispunea de comparații, de metafore sau de orice extravaganta la nivelul invenției. Își transformase carenta simțului vizual într-un principiu estetic. Personajelor ei nu le lipsea complexitatea emoțională, ci o transcendeau, exprimarea lor era straniu de lemnoasă, motivațiile lor, sau absența acestora, rămâneau neexplicate. Peisajele și decorurile ei urbane nu aveau trăsături distincte. Fără să-și asume vreun risc, și-a plasat creațiile literare deasupra spațiului și a timpului, făcându-le imune la orice criteriu rezonabil de autenticitate, impermeabile la mizeriile existenței cotidiene.

Nu era prima dată când se detesta ca în momentul acela (Francis ajunsese la cel de-al nouălea sonet al său. Își făcuse apariția un bărbat ciudat, care semăna cu Falstaff), dar își văzuse de scrisul ei ca de obicei. Nu reușea să continue, dar a continuat. Cine n-ar continua? Se considera că scrisese o capodoperă după alta. Statul avea să-i acorde în curând titlul de „Dame”. „Căldura solară a receptării critice și aplauzele cititorilor i-au mers la inima ei frauduloasă”, a scris despre ea însăși într-un jurnal, recurgând la un stil deloc al ei. Crezuse că nu se poate schimba, că nu va îndrăzni, dar acum avea de gând s-o facă. Versurile poetului treceau ca fulgerul pe lângă ea, dar unul de o senzorialitate aparte i-a atras atenția. Într-o zi toridă, cuplul, evident Francis și Vivien, ies din casă pe terasă în picioarele goale ca să traverseze peluza, dornici să simtă pe tălpi răcoarea ierbii văratice după căldura pietrei de York. Mary a fost impresionată de invocarea plină de intensitate a unei experiențe tactile și senzoriale.

Pe măsură ce Francis citea, admirația ei creștea și mai mult. Avea de gând să renunțe la geometria aridă a scrierilor ei. Poetul îi reamintea, avea să noteze ea mai târziu, la ce niveluri de frumusețe poate ajunge scriitura. Își dorea să posede vitalitatea și inventivitatea lui strălucită, dar imboldul nu era doar unul de ordin estetic. Zbuciumul recent, entuziasmul stârnit